

УДК: 339.16/17

Бенцак О. В., здобувач©*Львівський національний аграрний університет***ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ СУМІЖНИХ ТЕРИТОРІЙ**

Державні кордони можуть бути вагомою перешкодою для розвитку сусідніх держав. Транскордонне співробітництво мало важливий вплив на інтеграційні процеси в Європі і довело свою актуальність. В даній статті розглянуто і проаналізовано транскордонне співробітництво в процесі створення транскордонних зв'язків суміжних територій.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво, євро регіон, взаємозв'язок.*

Постановка проблеми. Однією з закономірностей світового розвитку в загальному та кожної країни зокрема є розгортання інтеграційних процесів, які мають значний вплив на функціонування регіональних та міжнародних систем, а також на існування окремих держав, їхню внутрішню та зовнішню політику.

В загальному розумінні інтеграція (від лат. слів *integer* – цілий та *integratio* – поповнювати, відновлювати) означає об'єднання окремих частин в одну цілісну функціональну систему.

Перші кроки України в напрямку європейської інтеграції було здійснено підписанням Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом в 1994 році, і це стало хорошим початком для подальшого розвитку стосунків між даними державами. Однією з форм європейської економічної інтеграції виступає транскордонне співробітництво.

Термін “транскордонне співробітництво” вперше був введений 21 травня 1980р в Мадриді і “Європейською рамковою Конвенцією про транскордонне співробітництво різноманітних об'єднань і органів територіальної влади” визначається як “... будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або територіальними владами, що знаходяться під юрисдикцією двох або кількох Договірних Сторін, а також на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей” [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова економічна наука приділяє значну увагу різним формам розвитку європейської економічної інтеграції. Серед вітчизняних дослідників слід назвати Н. Мікулу, А. Поручника, В. Приходька, Д. Гунського та ін. Дослідженню проблеми транскордонного співробітництва як форми і чинника розвитку європейської економічної інтеграції присвячені праці Б. Бієна, М. Долішнього, П. Беленького, В. Кравціва, а також напрацювання вітчизняних дослідницьких центрів:

© Бенцак О. В., 2010

Державного аналітичного центру Інституту реформ, Українського незалежного центру політичних досліджень, Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Інституту регіональних досліджень, Інституту Схід–Захід, Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України.

Різні вчені розглядають транскордонне співробітництво по-різному і дають свою оцінку цьому процесу. Наприклад, Шкоталюк Т. В. розглядає транскордонне співробітництво як “сукупність економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших взаємозв’язків (як правило, у вигляді конкретних проектів та програм), що налагоджені на регіональному та місцевому рівнях з метою реалізації спільних інтересів територіальних громад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн” [2, 3, 4]. Вони виникають в процесі спільних дій у сфері політики, економіки, охорони навколишнього середовища, культури, освіти та інших галузях в межах визначеного транскордонного простору, і є системою економічних відносин та інтересів на міжрегіональному рівні.

Дацків Р. М. пропонує структурувати транскордонні економічні зв’язки на три основні види, а саме:

- **зовнішньоторговельні транскордонні зв’язки** (охоплюють економічні відносини, пов’язані з рухом експортно-імпортних товаропотоків);
- **фінансово-інвестиційні транскордонні зв’язки** - зв’язки, які виникають з приводу вивезення, або ввезення капіталу у будь-якій формі (саме валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) із метою отримання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності в рамках транскордонного простору. Крім того до фінансово-інвестиційних транскордонних зв’язків відноситься вся сукупність зв’язків, що виникають у фінансово-банківській
- **соціально-економічні транскордонні зв’язки** - комплекс соціально-економічних проблем; зв’язки, що виникають у сфері соціально-економічної інфраструктури транскордонного простору, зокрема в таких напрямках, як модернізація прикордонної інфраструктури, регулювання ринку робочої сили, еміграційних процесів, міжнародного туризму та ін. [5, с.148].

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення транскордонного співробітництва, як процесу створення взаємозв’язків між державами сусідами, а також детальний розгляд кожного з видів транскордонних економічних зв’язків.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоторговельні транскордонні зв’язки охоплюють економічні відносини, пов’язані з рухом експортно-імпортних товаропотоків, тому з метою створення умов для швидкого та безпечного пересування вантажів і пасажирів між країнами у другій половині ХХ ст. почався процес розбудови так званих “міжнародних транспортних коридорів” (МТК), завдяки яким забезпечується єдиний ритм руху та узгоджуються необхідні для цього технологічні, економічні, нормативно-правові та екологічні умови. У даний час уся система МТК поступово об’єднується для створення єдиної планетарної транспортної системи на основі

інтеграції континентальних транспортних комунікацій між Європою та Азією, Азією та Америкою, Європою та Африкою тощо [6].

Першочерговим у цьому контексті є напрямок Європа – Азія, оскільки саме тут розгортаються головні події міжнародної торгівлі і у найближчій перспективі очікується значне зростання торгового обміну. Це вимагатиме узгодженої політики щодо розвитку транспортної інфраструктури, впровадження контейнерних перевезень, модернізації прикордонних і придорожніх станцій, відкриття нових маршрутів тощо [6].

Транспортна політика кожної країни спрямована на повне задоволення потреб населення, галузей економіки та підприємств у перевезеннях, а також на реалізацію власного транзитного потенціалу, і до цієї транспортної мережі слід інтегруватися й Україні [6]. З метою визначення її ролі у формуванні МТК, варто зауважити, що одним з перших у цьому відношенні був досвід, започаткований у рамках виконання проекту “ТРАСЕКА”. Ця ідея була розвинута у програмі розбудови європейської мережі транспортних коридорів, у яку включена також територія України, а саме:

- Коридор № 3: Берлін (Дрезден)-Вроцлав-Львів-Київ;
- Коридор № 5: Трієст-Любляна-Будапешт (Братислава)-Львів;
- Коридор № 7: Дунайський (водний);
- Коридор № 9: Гельсінкі-Санкт-Петербург-Мінськ (Москва)-Київ-Кишинів (Одеса)-Димитровград-Александрополіс [7, с. 227].

Формування національної мережі транспортних коридорів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 346 від 20.03.98р. "Про затвердження Програми створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні".

Цим документом передбачено, що Україна доповнює міжнародну мережу наступними транспортними коридорами:

- коридор Балтика-Чорне море: Гданськ-Варшава-Ковель-Одеса;
- коридор Європа-Азія: Франкфурт-Краків-Львів-Дніпропетровськ-Алмати;
- коридор ЧЕС: Анкара – Єреван – Тбілісі (Баку) – Ростов-на-Дону-Донецьк-Одеса-Одеса (Кишинів) – Бухарест (Тирана) – Димитровград (Афіни)-Стамбул;
- коридор Транскавказький: Одеса-Тбілісі (Єреван)-Баку-Ашгабат [7, с. 228].

Розроблено план розвитку транспортних мереж до 2020 р., вартість якого становить 220 млрд. євро. Передбачається збудувати нові та модернізувати існуючі транспортні магістралі, зв'язавши країни Західної Європи з новими членами ЄС. Усі комунікаційні шляхи мають бути об'єднані глобальною супутниковою системою навігації. Планується оновити парк рухомого складу, розробити єдині правові норми, спростити перетинання кордонів у середині ЄС. Інвестування залізничних проектів на 60 % здійснюється державами і на 40 % - за рахунок коштів бюджетів ЄС і країн його учасниць. Загальні обсяги фінансування створення транс'європейських структур до 2010 р. мають становити 36 млрд. євро [6].

Активізація та розвиток транспортних мереж позитивно вплине на розвиток транскордонної експортно-імпортної торгівлі на зовнішніх кордонах

Євросоюзу, зокрема і з Україною. Це дасть змогу конкурентноспроможним українським товаровиробникам зайняти чільне місце у міжнародній торгівлі, а іноземним - мати доступ до внутрішнього ринку України.

Другим видом транскордонних зв'язків є фінансово-інвестиційні, які виникають з приводу вивезення, або ввезення капіталу у будь-якій формі. Це можуть бути валютні кошти, готова продукція, товари та послуги, права інтелектуальної власності. Вони також охоплюють інтенсивний обмін благ та циркуляцію таких чинників виробництва як праця, капітал та послуги і створення спільних економічних ринків. Ці процеси є суттєвим чинником формування як територіального, так і транскордонного регіону [8, с.184-185].

Серед даного виду транскордонних зв'язків іноземні інвестиції займають особливе місце. Вони, як свідчить міжнародний досвід, здатні забезпечити інтеграцію національних ринків у міжнародні, дають можливість впроваджувати нові технології та зарубіжний досвід, сприяють заходам макроекономічної стабілізації, а також дозволяють вирішувати окремі соціальні проблеми трансформаційного періоду.

Встановлено, що іноземні інвестиції на даний час є одним з основних факторів глобалізації та зростання національної економіки. Залучення іноземних інвестицій в Україну посилює процеси інтеграції економічної діяльності, зростання взаємозалежності національних господарств, розширення інтеграційних процесів на всіх рівнях, що унеможливує відокремленість країни від зовнішнього світу і сучасних загальносвітових тенденцій розвитку.

Інвестиційна привабливість відіграє не останню роль у розвитку транскордонних зв'язків кожного регіону. Проте на даному етапі розвитку для економіки України характерна нестабільна соціально-економічна та політична ситуація, відсутність гарантій, пов'язаних із поверненням коштів, що в свою чергу відлякує від нас іноземних інвесторів, які хочуть бути впевнені у завтрашньому дні. Тому на території України переважають здебільшого реалізації малих та середніх інвестиційних проектів, які мають строк окупності не більше двох років. Це дає можливість інвесторам не ризикувати великими сумами в умовах економічної та політичної нестабільності та недосконалості податкової системи.

Третім видом транскордонних зв'язків є соціально-економічні. Вони виникають у соціально-економічній сфері в таких напрямках, як модернізація прикордонної інфраструктури, регулювання ринку робочої сили та еміграційних процесів, міжнародного туризму та ін. В конвенціях, Європейській Хартії прикордонних та транскордонних регіонів, не одноразово підкреслювалося, що однією з визначальних цілей транскордонного співробітництва є розвиток туризму. Важливим для розвитку зеленого туризму у прикордонних областях України є облаштування пунктів перепуску через кордон. Сьогодні в Україні немає жодної туристичної стежки з сусідніми державами, яка б відповідала міжнародним стандартам, що ускладнює пересування та обмежує можливості туриста. Однак є ще низка стримуючих факторів серед яких недостатня активність місцевих органів державної влади та відсутність централізованого фінансування з боку держави, а також власних

коштів регіонів на ці цілі. Особливою проблемою є розбіжності в митному, податковому та іншому спеціальному законодавстві країн-сусідів.

Висновки. Отже, ефективність транскордонних зв'язків залежить від ряду принципів, а саме:

- збільшення обсягів експортно-імпортних операцій,
- зміни структури експорту-імпорту,
- залучення іноземних інвестицій,
- вдосконалення механізмів захисту економічної безпеки,
- розбудови об'єктів прикордонної інфраструктури тощо.

Не останнє місце займає також реалізація спільних проектів у прикордонних регіонах, у тому числі за фінансовою підтримкою міжнародних фінансових організацій за програмами ТАСІС, ПАУСІ, Карпатського Фонду, Фонду DFID (Велика Британія).

Таким чином транскордонна та міжрегіональна співпраця стали одним з потужних двигунів європейського економічного розвитку, які започаткували і дали змогу реалізувати спільні проекти, щодо розвитку інфраструктури, будівництва, малого підприємництва, міжмуніципальних контактів та інших програм. Це стало важливою передумовою для ефективного транскордонного співробітництва і дало можливість перетворити традиційно негативні риси периферійності, на переваги.

Література

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид). Текст українською мовою. – Рада Європи. - 35 с.

2.Штокалюк Т.В. До питання транскордонного співробітництва у Європі та Україні //Формування ринкових відносин: Збірник наукових праць. Спеціальний випуск. Ч.ІІ. /Під ред. І.К.Бондар. - К., 2002.- С.172-177.

3. Пила В.І., Штокалюк Т.В. Функціонування єврорегіонів: окремі аспекти зарубіжного та українського досвіду //Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – Хмельницький, 2002. - №3. - С.18-24

4. Штокалюк Т.В. Основні тенденції регіонального розвитку в контексті економічної глобалізації //Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.18 /Під ред. І.К.Бондар.- К., 2002. - С.180-182.

5.Дацків Р.М. Транскордонне співробітництво та гео економічні інтереси України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкова інфраструктура і зовнішньоекономічна діяльність регіонів (Щорічник наукових праць). Випуск V / Під редакцією М.І.Долішнього. - Львів: НАН України, Інститут регіональних досліджень, 1998. С. 146-151.

6.Прейгер Д. Формування ЄСАТП: місце і роль України //Київ. 2006 //- №8. – Економіка України. - С.64-74.

7.Мікула Н.А. Розвиток комунікаційної інфраструктури у прикордонному регіоні та його особливості// Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми) / НАН України, ІРД. За ред. П.Ю. Беленького. – Львів, 2002. – 308 с. – С.216-263.

Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

Summary

National borders often present obstacles to the development of neighbouring countries and can be a great barrier. The first experiments in cross-border regional cooperation took place in Europe and proved to be an important tool for the integration process in Europe. Cross-border cooperation as a process of creating correlations of neighboring regions are investigated and analyzed in this article.

Key words: *cross-border cooperation, euroregion, correlations of neighbouring regions.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2010